ΠΑΝΤΙΣΡΑ
αντικαπιταλιστικη • ενημερωση

Νίκος Πελεκούδας

«Καμία τάξη στην Ιστορία δεν πέτυχε την κυριαρχία χωρίς να αναδείξει τους δικούς της πολιτικούς αρχηγούς, τους δικούς της πρωτοπόρους εκπροσώπους, ικανούς να οργανώσουν το κίνημα και να το καθοδηγήσουν».

(Λένιν, «Απαντα», τ. 4, εκδ. «Σύγχρονη Εποχή», σελ. 381)

Η συνειδητοποίηση των ταξικών αναγκών δε γίνεται ενιαία και αυτόματα απ' όλους τους ανήκοντες στην ίδια τάξη. Ο ρόλος της ηγετικής προσωπικότητας δεν εκφράζεται σε αντιπαράθεση με τα συμφέροντα της τάξης που εκπροσωπεί, ούτε βεβαίως ως κινητήριος μοχλός που δημιουργεί την Ιστορία και οι πολλοί ακολουθούν τις επιθυμίες και τις ιδέες του. Ο ήρωας από τη μια μεριά, και ο όχλος από την άλλη είναι μια λογική εχθρική στη μαρξιστική διαλεκτική.

Παρόλα αυτά είναι βέβαιο πως οι εκλεκτικιστές της σκέψης και της δράσης για άλλη μια φορά θα ξεκολλήσουν από την πολιτική του ύπαρξη αυτό που συμφέρει. Το λόγο της Λαμίας, το χειροφίλημα στον παπά του χωριού, ή από την άλλη μεριά θα παραμονεύει ένας άλλο κίνδυνος. Η άκριτη αποθέωσή του, που απηχεί την αμηχανία των «θαυμαστών» του, καθιστώντας την ίδια την κίνηση των μαζών ιστορικό κομπάρσο, τους ηγέτες ουρανόσταλτους. Το χειρότερο, κρύβοντας τις αδύναμες στιγμές της πολιτικής του πορείας.

«Στην επαναστατική δραστηριότητα ο άνθρωπος αλλάζει τον εαυτό του καθώς αλλάζει τις περιστάσεις». Είναι μια από τις θαυμάσιες εκφράσεις που διατυπώνουν οι **Μαρξ** και **Ένγκελς** στη **Γερμανική Ιδεολογία,** και η οποία αρμόζει στο **Θανάση Κλάρα** που γίνεται **Άρης Βελουχιώτης.** Ένας άνθρωπος που στις παραμονές της κήρυξης του πολέμου, γίνεται δηλωσίας στην Κέρκυρα, ζωντανός νεκρός για τον επίσημο κομματικό μηχανισμό, καταφεύγει στο ποτό για να πνίξει την απογοήτευσή του. Η πάλη όμως ενάντια

στον Ιταλό φασίστα κατακτητή, που δίνει η ελληνική εργατική τάξη, τον αφυπνίζει, και επαναφέρει στην επιφάνεια όλα τα αγωνιστικά του χαρακτηριστικά με τα οποία θα δώσει τη μάχη τα επόμενα χρόνια.

Ο Άρης είναι μέλος ενός κόμματος. Του Κ.Κ.Ε. το οποίο από την 6η Ολομέλεια του 1934 προοικονομεί το μη σοσιαλιστικό χαρακτήρα της επανάστασης στην Ελλάδα. Ενός κόμματος που εγγυάται στην αστική τάξη πως δε θα πάρει την εξουσία τις κρίσιμες μέρες του Οκτώβρη του 1944, που η Αθήνα βρίσκεται στα χέρια του λαού. Που ξορκίζει τις δυνάμεις του στο βουνό να μην συγκρούονται με τους Άγγλους. Ανήκει σε ένα Κόμμα που όπως και τα υπόλοιπα κομμουνιστικά στην Ευρώπη εκείνη την κρίσιμη περίοδο, είναι προξενεία της σταλινικής ηγεσίας, μιας ηγεσίας που αφού έχει στραγγαλίσει την ισπανική επανάσταση αναλαμβάνει να εξασφαλίσει την ηρεμία στη Βαλκανική. Η επανάσταση στο παρόν εξοντώνεται, στο όνομα του σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα.

Ο Άρης τυπικά δεν διαφοροποιείται από αυτό το θεωρητικό πλαίσιο. Δεν διαχωρίζεται από το σταλινισμό στο ιδεολογικό επίπεδο, δε γενικεύει θεωρητικά την υπαρκτή κριτική που κάνει σε συντρόφους του για την γραφειοκρατία στο κόμμα. Αλλά και πολιτικά πάντα πειθαρχεί στις αποφάσεις, ό,τι πράττει έχει έστω την τυπική έγκριση ή συναίνεση του κόμματος. Πειθαρχεί ακόμα και στη Συμφωνία της Βάρκιζας.

Ταυτόχρονα όμως είναι ένας αγωνιστής που έχει παλέψει στην μεγαλούπολη. Έχει εμπειρία από τους εργατικούς αγώνες της περιόδου, ανασαίνει μέσα τους, αντιλαμβάνεται τις αντιφάσεις και τις δυνατότητες μέσα από τους δρόμους της φωτιάς. Όπως επίσης «ακούει» τον αναστεναγμό του χωριού, το ξεκλήρισμα των χωρικών. Το γεγονός ότι ζητάει, σχεδόν παρακαλά στη συνάντηση με το Π.Γ. να βγει ένοπλα στην ύπαιθρο, είναι η ανώτερη συμπύκνωση της τάσης που αρχίζει και σχηματίζεται μέσα στους προχωρημένους εργάτες και αγρότες, πως οι οικονομικές απεργίες, που στην αρχή προωθεί η κομματική ηγεσία, σε συνθήκες κοινωνικού ολέθρου και φυσικής εξόντωσης από τους κατακτητές και τους ντόπιους συνεργάτες τους, δεν μπορούν να επιφέρουν αλλαγή της κατάστασης. Αντιλαμβανόταν τη δύναμη των επαναστατικών παθών που υπήρχαν μέσα στους καταπιεσμένους εργάτες και χωρικούς.

Δεν είναι τυχαίο πως στις **14 Μάη του 1942,** στην ιστορική σύσκεψη στη Λαμία, ο Άρης θέτει το θέμα της **αυτοδιοίκησης των περιοχών που θα απελευθερώνονταν,** και προτρέπει τους χωρικούς στην αυτοδιοίκηση της κοινοτικής ζωής τους. Όπως θα παραδεχθεί και ο **Χατζής** στο έργο του **«Η νικηφόρα επανάσταση που χάθηκε»,** η δημιουργία της νέας εξουσίας που εμφανίστηκε στο μεγαλύτερο τμήμα της χώρας, δεν

προβλέπονταν από το πρόγραμμα του Ε.Α.Μ., και δεν προέκυψε από κάποια θεωρητική προπαρασκευή. Υπήρξε με τη συγκεκριμένη έκφραση και την ποικιλία της εκδήλωση **λαογέννητη. Κάθε επανάσταση δημιουργεί τα όργανα της εξουσίας της γενικά,** εδώ έχουμε την έμπρακτη ερμηνεία της λαοκρατίας, μακριά από τα κοινοβουλευτικά και εκλογικά σχήματα που έθετε το Κ.Κ.Ε.

Αυτό το αίτημα που έθεσε δεν ήταν φαεινή ιδέα της στιγμής. Στην Ελεύθερη Ελλάδα ο λαός αυτοκυβερνάται. Η λαοκρατία δεν έχει κοινοβουλευτικό περιεχόμενο, αυτό των εκλογών και του σεβασμού στο αστικό πολιτικό παιχνίδι. Η δικαιοσύνη είναι λαϊκή. Ο κλέφτης, ο μαυραγορίτης, ο συνεργάτης των κατακτητών βιώνουν την επαναστατική νέμεση. Τα παιδιά ζουν μια διαφορετική εκπαίδευση στα σχολεία. Η γυναίκα είναι ισότιμη μαχήτρια. Επιτρέπει τις απαλλοτριώσεις των κτημάτων των τσιφλικάδων. Η επανάσταση, σπρωγμένη από τις ανάγκες των υποκειμένων που την πραγματώνουν, σπάει τα σχήματα του ΚΚΕ, διαλύει τα στάδια, συνθέτει την απελευθέρωση από τους κατακτητές με την κοινωνική απελευθέρωση. Υλοποιεί τελικά μια άλλη εξουσία που είναι και το τελικό και καθοριστικό ερώτημα κάθε ταξικής αντιπαράθεσης, και μέσα στις συνθήκες της κατοχής. Μέσα στις συνθήκες κάθε ταξικής αντιπαράθεσης. Το Κ.Κ.Ε. θα λέγαμε πως απελευθερώνει δυνάμεις και υπονοεί προγραμματικές δεσμεύσεις που δεν μπορεί να υπηρετήσει μέχρι το τέλος.

Και ο λόγος της Λαμίας; Ο σεβασμός στους παπάδες και σε πολιτισμικές προλήψεις των χωρικών; Η ίδια η επανάσταση 1941-1949, είναι μια επανάσταση που συμπυκνώνει τα εγχειρήματα κοινοτικής αυτοδιοίκησης ήδη από το 1821, και τα ανεκπλήρωτα όνειρα των ηττημένων πληβείων της ελληνικής επανάστασης στους τρεις εμφυλίους πολέμους πριν την ανεξαρτησία. Κουβαλά την Κομμούνα, όπως επίσης και αδικαίωτα αστικοδημοκρατικά αιτήματα. Έχει το 1905 και το Φλεβάρη του 1917. Κυρίως όμως την τελική σφραγίδα τη βάζει ο Οκτώβρης, γιατί η επανάσταση 1941-1949, είναι μια επανάσταση της ιμπεριαλιστικής εποχής, της εποχής της σήψης του συστήματος. Η επανάσταση 1941-1949 κάνει ό,τι κάνουν όλες οι πραγματικές κινήσεις μαζών. Κουβαλάνε προλήψεις, στερεότυπα, όλα τα νήματα της σύνδεσης με το χτες της συνείδησής τους, μέχρι αυτά να κοπούν.

Έτσι ο πρωτοκαπετάνιος, δεν καθίσταται ένα τυχαίο ιστορικό γεγονός, ένα ανερμήνευτο επεισόδιο της ιστορικής εξέλιξης, αλλά είναι προϊόν όλης της προηγούμενης ιστορίας της πάλης των καταπιεσμένων στην Ελλάδα. Είναι ριζωμένος μέσα σε αυτή. Η επέμβαση του στα γεγονότα δεν είναι αποτέλεσμα της τύχης. Και μάλιστα, δε θα μπορούσε να γίνει και αλλιώς, διαπαιδαγωγώντας με αυτό τον τρόπο συντρόφους και τους αγρότες που αυτοκυβερνώνται, διαπαιδαγωγείται και ο ίδιος. Μπορεί όπως είπαμε τυπικά να υπακούει στο Κόμμα, αλλά δυσφορεί πλέον όλο και πιο συχνά, ιδιαίτερα από το 1943 και μετά, και το κοινωνεί με τους

συντρόφους του. Με αποκορύφωση τη Βάρκιζα όπου κρύβει όπλα, γιατί προβλέπει τη μαζική καθημερινή εξόντωση των συντρόφων του, όλων όσοι στάθηκαν πραγματικά απέναντι στον κατακτητή, τους δοσίλογους και τους μαυραγορίτες. Προχωρά την υπόθεση της κοινωνικής και της εθνικής απελευθέρωσης ισορροπώντας στις ερμηνείες του κομματικού προγράμματος, στις περισσότερες των περιπτώσεων αντιπαραθετικά με την επίσημη ερμηνεία.

Στις 12 Ιούνη 1945 θα δημοσιευτεί το γνωστό άρθρο στο Ριζοσπάστη, που καθιστά ανάξιο τον πρωτοκαπετάνιο ακόμα και να πιει νερό από κομματικό χέρι. Λίγες μέρες αργότερα το κεφάλι του μαζί με αυτό του συντρόφου του Τζαβέλα, θα κρεμαστεί προς παραδειγματισμό **στην πλατεία των Τρικάλων, στην ίδια πλατεία,** τι ειρωνεία άραγε, που **ο Σιάντος ανήγγειλε τον αφοπλισμό του ΕΛΑΣ.**

Τόσο η κομματική σταλινική ορθοδοξία, όσο και η ευρωκομμουνιστική φιλολογία, καθιστούν τον Άρη ένα άδειο εικόνισμα, όταν εκτιμούν πως οι συσχετισμοί δεν επέτρεπαν τέτοιου είδους ένοπλα εγχειρήματα, ιδιαίτερα μετά τη Βάρκιζα. Είναι άλλη μια έκφραση της εθνικής αντιμετώπισης της ιστορίας του κινήματος, που έτσι το καθιστά ένα άθροισμα ελιγμών, τακτικισμού, λαθών γενικά και αόριστα πάντα σε μια σωστή γραμμή. Στην πραγματικότητα ο Άρης, η ίδια η ελληνική επανάσταση είχε μαζί της ένα διεθνές περιβάλλον, ιδιαίτερα το ευρωπαϊκό αμέσως μετά τον πόλεμο όχι μόνο να ανθίσει η ίδια, τόσο στο πρώτο όσο και στο δεύτερο αντάρτικο, αλλά πολύ περισσότερο να ανοίξει μια ολόκληρη εποχή για την σοσιαλιστική επανάσταση στην Ευρώπη. Περνώντας από τη Γιουγκοσλαβία και την Ιταλία, η επανάσταση θα μπορούσε να φτάσει στην καρδιά της Ευρώπης.

«Ο υλισμός δεν αγνοεί τον άνθρωπο που αισθάνεται, σκέφτεται και δρα, μα τον εξηγεί». Ο Τρότσκι βάζει το ορθό πλαίσιο κατανόησης του ανθρώπου-αντάρτη Βελουχιώτη. Ο Άρης είναι άμεμπτος και σκληρός πάνω στις αρχές και τις αξίες ζωής με τον εαυτό του και τους συντρόφους του. Ταυτόχρονα κατανοεί τα ανθρώπινα όρια, τα έχει ζήσει και ο ίδιος. Είναι εμψυχωτής, πραγματικός ηγέτης, που γίνεται τέτοιος γιατί προστατεύει τους συλλογικούς όρους υλοποίησης του ένοπλου αγώνα. Αλλάζει το περιβάλλον του και αλλάζει ο ίδιος. Δεν ταλαντεύεται στις αποφάσεις του.

Η εικόνα του αποτελεί μια πολεμική κραυγή για την κοινωνική επανάσταση και τον κομμουνισμό. Που μπορεί να θέτει στην ίδια γραμμή μάχης τον ηλικιωμένο ΕΠΟΝΙΤΗ, τους μακρονησιώτες και τη γενιά του 114 και του Πολυτεχνείου, τους νέους κολασμένους των πόλεων του Δεκέμβρη του 2008, τις μάχες των χρόνων της μνημονιακής επίθεσης, τις επαναστατικές αναζητήσεις ενός ολόκληρου πλανήτη που δε μπορεί να αναπνεύσει. Έτσι

τελικά, ο μεγάλος μαυροσκούφης, ανήκει σε όλους όσους συνεχίζουν να παλεύουν. Παντοτινό παράδειγμα υπακοής στα στρατηγικά συμφέροντα των καταπιεσμένων.

(το άρθρο είναι βασισμένο σε ιδέες που είχα αναπτύξει σε δύο παλιότερα άρθρα στην εφημερίδα Νέα Προοπτική)